

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European

Instrumente Structurale

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

POSDRU 2007-2013

2007-2013

Axa prioritară nr.1 „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”

Domeniul major de intervenție 1.5 “Programe doctorale și post-doctorale în sprijinul cercetării”

Titlul proiectului: “Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”

Beneficiar: Academia Română. Numărul de identificare al contractului: POSDRU/159/1.5/S/136077

Sesiunea Științifică „Cultura și dezvoltarea durabilă”

22 mai 2015

Activitatea lui Iordache Golescu în referințe bibliografice și izvoare istorice

Andreea Dinică

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”

Titlul proiectului¹: Iordache Golescu, *Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești* – locul și importanța în istoria lingvisticii românești. Ediție de text și studiu introductiv

Tutore îndrumător: Acad. Marius Sala

1. Scurtă prezentare a proiectului

Gramatica redactată de Vornicul Iordache Golescu în prima jumătate a secolului al XIX-lea a avut un destin oarecum nedrept în epocă și ulterior, pe de o parte pentru că a fost tipărită la o dată ulterioară apariției gramaticii lui Ion Heliade Rădulescu, prima gramatică modernă a limbii române, și, pe de altă parte, pentru că nu a beneficiat de popularizare prin școală, autorul ei nefăcând parte din corpul profesoral.

Prin editarea textului, redactat, în ediția originală, cu alfabet de tranziție (amestec de alfabet chirilic și latin) și realizarea studiului introductiv îmi propun să ilustrez importanța datelor din *Gramatică* pentru cercetarea actuală a limbii, având în vedere că materialul de limbă utilizat în această lucrare (atât la nivel lexical, cât și la nivelul construcțiilor gramaticale înregistrate) este, în foarte multe cazuri, inedit.

În **monografia finală**, pe lângă textul editat cu caractere actuale, voi realiza un studiu introductiv în care relev contextul istoric în care a fost redactată lucrarea, problemele de editare implicate de alfabetul utilizat,

¹ Această prezentare a fost realizată în cadrul proiectului “Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European

Instrumente Structurale

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

POSDRU 2007-2013

2007-2013

terminologia gramaticală folosită și relația cu potențialele modele, raportarea la celelalte gramatici ale epocii, aspectele de tradiție și de noutate în privința limbii folosite.

2. Stagiul de cercetare planificat

I. prima etapă – 13 iunie – 13 iulie 2015, Albert Ludwigs Universität Freiburg, prof. dr. dr. h.c. Bernd Kortmann

obiectiv general – stabilirea direcțiilor importante și identificarea problemelor pe care le implică editarea unui text cu specific științific – gramatica

II. a doua etapă – 15 iulie – 15 august, Italia, Universitatea din Padova, Facultatea de Litere, Departamentul de română, profesor-coordonator - Roberto Scagno

obiectiv general – stabilirea unui sistem comparativ la nivel terminologic cu gramaticile care au servit drept model *Gramaticii* lui Iordache Golescu – în special gramaticile italiene al secolului al XIX-lea

3. Activitatea de documentare pe plan intern

În activitatea de documentare pentru realizarea proiectului, am identificat trei direcții principale de organizare a bibliografiei, în funcție de problematică:

I. Direcția istorico – biografică

Parcursul lucrărilor din acest domeniu mi-a permis familiarizarea cu contextul cultural-istoric al epocii, cu activitatea autorului pe diferite paliere – politic, administrativ, literar.

Sursele principale de informare directă asupra activității Vornicului Iordache Golescu sunt lucrările *Viața și scrierile Marelui - Vornic Iordache Golescu*, de Nicolae Bănescu și *Despre activitatea literară a unor membri ai familiei Golescu în cursul secolului al XIX-lea*, de G. Bengescu. Aceste lucrări, apărute la începutul secolului al XX-lea, constituie primele și cele mai bogate surse istorice și biografice care privesc în ansamblu familia Golescu și, în special, personalitatea lui Iordache Golescu.

O resursă de cercetare continuă privind personalitățile din familia Golescu este asigurată de contribuții științifice la volumele de studii editate anual cu prilejul sesiunilor de comunicări de la Muzeul Golești. Sunt reunite în aceste volume studii dedicate tuturor reprezentanților familiei, sunt analizate colecții

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European

Instrumente Structurale

OIPOS DRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

POSDRU 2007-2013

2007-2013

de scrisori și documente și diferite alte surse și, în acest fel, se recuperează și se redă cititorului preocupat de acest domeniu imaginea completă a unei familii ai cărei membri au jucat un rol important în istoria și cultura românească vreme de mai bine de trei secole.

Volumele *Studii și comunicări științifice, Museum XI: Goleștii – 500 de ani de istorie și Pagini din istoria Muzeului Golești* reunesc comunicări și informații detaliate despre diferite aspecte din viața membrilor familiei Golescu, despre preocupările lor în politica și cultura vremii, despre înființarea muzeului, despre colecțiile de obiecte care au aparținut familiei.

Personalitate complexă a primei jumătăți a secolului al XIX-lea, Iordache Golescu a avut o activitate impresionantă, acoperind diferite domenii ale culturii, de la literatură, la folclor, la limbă și geografie. Contribuțiile sale în aceste direcții au fost supuse analizei în numeroase articole care au subliniat originalitatea și importanța operei sale pentru dezvoltarea culturii românești.

II. Direcția teoretică - teoria editării

Pentru direcția teoretică am avut în vedere studiile care se referă la teoria editării unui text și la problemele care apar pentru diferite tipuri de texte, din diferite perioade istorice, redactate cu diferite tipuri de alfabet.

Soluțiile de editare stabilite pentru primele texte românești sunt, pe de o parte, **transcrierea interpretativă** a textelor însoțită de facsimile integrale și, pe de altă parte, **transliterația** în conformitate cu un sistem minimal de corespondențe, mergând însă până la norme oricât de fidele de marcare a semnelor grafice existente.

Articole semnificative pentru această direcție de cercetare sunt: A. Avram, *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice a primelor texte românești*, N.A. Ursu, *Problema interpretării grafiei chirilice românești din jurul anului 1800*, I. Fischer, *Principii de transcriere a textelor românești* și volumul *Din istoria scrierii românești*, al cărui autor este Pârvu Boerescu.

Am consultat aceste surse în scopul argumentelor teoretice pentru adoptarea procedeeului transliterației sau al transcrierii interpretative a textului.

În secolul al XIX-lea, specificul ortografiei îl constituie reflectarea în sistemele de scriere a opiniilor lingvistice ale celor care redactau și, în aceeași perioadă, alfabetul chirilic este înlocuit de cel latin, înlocuire care nu se realizează direct, ci trece printr-o perioadă de tranziție de aproximativ 40 de ani.

În această situație, în prezența unor texte neomogene în privința sistemului de scriere, sistemul de editare este adaptat în funcție de mai multe criterii.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European

Instrumente Structurale

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

POSDRU 2007-2013

2007-2013

Lucrarea de care ne ocupăm impune adoptarea sistemului transliterației, pentru că Iordache Golescu a folosit un sistem cvasiintegral fonetic și un alfabet de tranziție simplificat.

Am optat și pentru păstrarea grafiei textului original, considerând că este relevantă pentru situația limbii din epocă și permite urmărirea regulilor ortografice și a variațiilor la diferite niveluri.

III. Direcția analitică

Studiile din ceea ce am numit direcția analitică se referă în mod direct la *Gramatică* și, raportat la studiile care privesc celelalte domenii ale activității lui Golescu, sunt cel mai puțin numeroase.

Primul studiu consacrat *Gramaticii* îi aparține lui Lazăr Șăineanu, *Caracterul general al „Băgărilor de seamă”* și trasează direcția de care vor ține cont toate studiile și menționările ulterioare. Câteva idei se desprind din acest articol, nu neapărat favorabile lucrării. Prima are în vedere caracterul anacronic, în raport cu *Gramatica* lui Heliade Rădulescu, prima gramatică modernă a limbii române – terminologia și descrierea sunt excesiv formalizate, tributare unui model învechit, reprezentat de *Gramatica* lui Văcărescu. Analiza faptelor de limbă este empirică orizontul lingvistic este destul de redus, raportarea se face la graiul muntenesc. În ciuda acestor neajunsuri, meritul și importanța lucrării stau în caracterul minuțios cu care sunt tratate faptele de limbă și care constituie punctul forte și viabilitatea operei și astăzi, după un secol și jumătate de la apariție.

Faptele de limbă inedite cuprinse în *Gramatică* sunt prezentate de Mioara Avram în articolul *Despre Gramatica lui Iordache Golescu*. Articolul ilustrează ceea ce aduce nou studiul *Gramaticii* la toate nivelurile limbii, subliniind faptul că lucrarea constituie un prețios document care atestă pentru prima dată cuvinte și fenomene a căror atestare a fost considerată, într-o primă analiză, mult mai târzie.

Având în vedere faptul că *Gramatica* lui Iordache Golescu este puțin accesibilă cercetării și că analiza ei mai poate revela încă aspekte noi la diferite paliere ale limbii, transcrierea textului și studiu introductiv pe care ni l-am propus în acest proiect sunt absolut necesare.

Bibliografie selectivă

A. Avram, Contribuții la interpretarea grafiei chirilice a primelor texte românești (I), SCL, 1, 1964, p. 15-37; (II) SCL, 2, 1964, p. 147-168; (III), SCL, 3, 1964, 265-295; (IV), SCL, 4, 1964, 471-497; (V), SCL, 5, 1964, 575-615.

Bengescu 1921, Gh. Bengescu, Une famille de boyards lettrés roumains au dix-neuvième siècle. Les Golesco, Paris, Librairie Plon

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European

Instrumente Structurale

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

POSDRU 2007-2013

2007-2013

Bengescu 1923, Gh. Bengescu, *Despre activitatea literară a unor membri ai familiei Golescu în cursul secolului al XIX-lea*, Cultura Națională, București

Consiliul Județean Argeș, Muzeul Viticulturii și Pomiculturii – Golești, *Pagini din istoria Muzeului Golești*, Tiparg, Golești, Argeș.

Emil Vârtosu, *Paleografia româno-chirilică*, Editura Științifică, București, 1968

Emil Vîrtosu, Iordache Golescu și întâmplările anului 1821, *Viața românească*, XXII, 1930, 9-10, 248-264

I. Fischer, *Principii de transcriere a textelor românești*, partea a II-a, în LR, XI, nr. 5, 1962, p. 577-581

Ion Gheție, *Istoria limbii române literare*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

Istoria limbii române literare, vol I, De la origini până la începutul secolului al XIX-lea, Ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Minerva, București, 1971

Istoria lingvisticii românești, coordonator: acad. Iorgu Iordan, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978

Mariana Costinescu, *Normele limbii literare în gramaticile românești*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979.

Muzeul Viticulturii și Pomiculturii – Golești, *Museum. Studii și comunicări*, vol. XII, Muzeul Golești – Argeș, 2013

N.A. Ursu, *Problema interpretării grafiei chirilice românești din jurul anului 1800*, în *Limba română*, 3, 1960.

Ștefan Cazimir, *Alfabetul de tranziție*, Humanitas, București, 2006

Viața și scrierile marelui-vornic Iordache Golescu. Bucăți alese din ineditele sale. Tipărite de N. Bănescu, Vălenii de Munte, 1910.